

ABEJÓN OLIVERA, SOL: *Males fembres pecadores? Genealogia de la cultura del càstig i les presons de dones a Barcelona*, Barcelona, Descontrol, 2021, 296 p., ISBN: 978-84-18283-26-0

A principis del segle xv el Consell de Cent de la ciutat de Barcelona va fundar la Casa de les Egipcíaques amb la intenció de recloure-hi les dones acusades d'adulteri, així com també totes aquelles sospitoses de no comportar-se d'acord amb la moralitat pròpia de la societat cristiana baixmedieval. La doctrina sobre la sexualitat medieval, basada en la impuresa del sexe per si mateix i en la seva legitimitat únicament entesa si es produïa dins el matrimoni, considerava el sexe extramarital com un pecat i un delictes. I, per tant, partint d'aquesta premissa, podia ser subjecte a càstig, significativament en el cas de les dones. De fet, el mateix títol del llibre, en format de provocadora pregunta, fent servir l'expressió pròpia de la documentació medieval, ja anuncia al lector la voluntat de l'autora de respondre aquesta qüestió.

La finalitat de la Casa de les Egipcíaques, doncs, tal com recullen les actes municipals, era assegurar la pau social. En aquest sentit, el tancament com a càstig exemplar d'aquestes dones, especialment les adúlteres i les prostitutes —sobretot en festes assenyalades—, perseguia que altres dones imitessin el seu comportament i, d'aquesta manera, s'evitaria que l'ordre establert de la ciutat fos alterat. Sol Abejón Olivera, una jove investigadora formada a la Universitat de Barcelona, s'endinsa en la documentació barcelonina per tal de refer la història de la Casa de les Egipcíaques des de la seva fundació al Raval de la ciutat l'any 1407 fins a la seva dissolució en d'altres institucions al segle XVIII. El seu estudi no només se centra a determinar el seu funcionament i a explicar com la Casa era administrada per altres dones escollides directament pel Consell de Cent pel seu honor i la seva exemplaritat, sinó que també recull la veu d'algunes de les dones que hi foren recloses, com ara Caterina d'Olzinelles o Elisabet Braga. Les seves experiències i les d'altres com elles serveixen a l'autora per evi-

denciar les narratives que acompanyaven aquestes accions punitives exercides pel poder patriarcal.

Així mateix, Sol Abejón Olivera també para atenció a altres institucions similars de caràcter correctiu que tingueren el seu espai a la ciutat de Barcelona, com foren la Casa de les Repenedides, el convent de les Magdalenes o la posterior Casa Galera; i, fins i tot, investiga el trasllat d'aquesta voluntat repressora contra les dones al continent americà, en cases de reclusió a la província de Nova Espanya. Aquesta aproximació a les diferents institucions no deixa lloc a dubtes que es tractava de presons de dones fundades amb una voluntat molt clara: controlar els cossos femenins que escapaven de la norma. Amb tot, tal com bé assenyala l'autora, la privació de llibertat de les dones perseguia reconduir-les cap al camí que la societat patriarcal havia dissenyat per a elles.

No obstant, Sol Abejón Olivera no només es dedica a detallar la història de la Casa de les Egipcíques de Barcelona, sinó que el seu objectiu és explorar també les arrels de la repressió moral contra les dones. Així, el llibre comença amb una primera part més conceptual i metodològica en la qual l'autora es proposa definir la genealogia de la cultura del càstig, tal com recull el mateix subtítol de l'obra. Des de diferents enfocaments, l'autora va desgranant els orígens de la moralitat cristiana que nega i persegueix la sexualitat femenina, segons la qual elles eren vistes com a éssers amb un insaciable desig sexual a la recerca de satisfaccions il·lícites. La maquinària del càstig, però, arribaria posteriorment després del procés de consolidació d'aquest pensament. Aquesta doctrina s'emmarca com a resposta, entre d'altres, als problemes d'una societat que anava tornant-se cada vegades més urbana i econòmicament diversificada, que va desplaçar les dones a sectors laborals més precaris i mal remunerats. De fet, no podem oblidar que les institucions que estudia Sol Abejón Olivera neixen en entorns urbans. A partir de 1350, els legisladors reials i els municipals augmentaren el seu interès pels problemes de matèria sexual que, en bona part, i inicialment, eren competència de l'Església. Els governs seculars començaren a generar jurisdicció en aspectes tals com la violació, la prostitució, l'incest i l'adulteri. Aquests delictes sexuals

són els que portarien a nombroses dones medievals, i també posteriorment en època moderna, a la reclusió en institucions com la Casa de les Egipcíaques de Barcelona. En efecte, el tancament esdevenia la forma correctiva i expiatòria del càstig, que començava a casa, en l'esfera íntima i familiar, però acabava convertint-se en un càstig institucional, governamental, públic i col·lectiu. Ara bé, s'optava per silenciant-les i empresonant-les per evitar qualsevol tipus de distorsió en l'ordre públic que trenqués l'equilibri social.

Aquesta obra, que va néixer com un treball de curs en el marc d'un projecte sobre les violències contra les dones, cobreix un buit historiogràfic no només sobre la institució de la Casa de les Egipcíaques, sinó també pel fet de posar llum a unes pràctiques de repressió contra les dones que poc han cridat l'atenció dels investigadors. I, de fet, aquesta idea és el punt de partida del llibre, com la mateixa autora explica en iniciar el seu text. Efectivament, la reflexió ideològica present al llarg de l'obra fa evident la necessitat que té la ciència històrica de desfer-se de l'androcentrisme imperant que l'ha governada des de fa tants segles, cosa que exigeix nous o no tan nous enfocaments, noves categories d'anàlisi, noves formes de pensar i escriure la Història. Tot plegat fa d'aquest llibre un projecte molt personal. Certament, la veu de Sol Abejón Olivera és present al llarg de tot el text i va guiant el lector pàgina rere pàgina per compartir totes les passes dutes a terme en la seva recerca, però, sobretot, per compartir els pensaments íntims provocats per tot aquest procés. Aquest enfocament tan particular també es tradueix en la mateixa organització dels capítols, l'originalitat dels títols i la disposició del text en algunes pàgines; una forma d'escapar de la rigidesa dels formats acadèmics, sense perdre el rigor científic. Tanmateix, sap greu que la correcció ortogràfica no es mantingui al llarg de tot el llibre, com seria d'esperar.

Per acabar, cal dir, però, que, malgrat el panorama desolador que podria significar un estudi sobre el càstig i les presons de dones, l'obra també recull les estratègies femenines per escapar o sobreviure d'aquesta opressió. Per tant, podem dir que l'autora defuig aquesta història victimista que presenta les dones com a subordinades i espectadores de l'esdevenir històric. I, per contra, construeix un relat basat en les fonts, destacant precisament les dones com a

agents, però sense deixar de banda la passió que l'ha acompanyada durant tot aquest viatge, manllevant les seves pròpies paraules, i que l'ha portada fins a la finalització d'aquest llibre, acabat en temps de pandèmia.

MIREIA COMAS VIA

Universitat de Barcelona

mireia_comas@ub.edu

<https://orcid.org/0000-0003-1350-3216>

MIQUEL MOLLÀ
Assegurada d'incendis (2020)
Boli BiC sobre paper / 13,5 x 13,5 cm